

W. Spooner

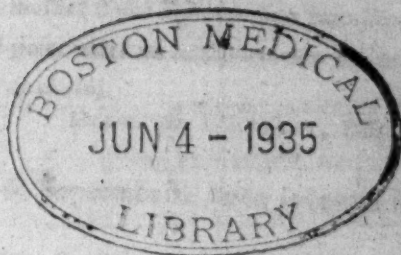
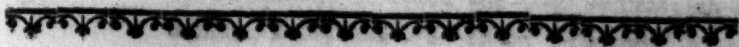

DISPUTATIO MEDICA,

INAUGURALIS,

DE

DIATHESI ASTHENICA.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

1911

3

DISPUTATIO MEDICA,
INAUGURALIS,

DE

DIATHESI ASTHENICA.

QUAM

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

Ex Auctoritate Reverendi admodum Viri,

D. HENRICI SPENS,

UNIVERSITATIS ANDREANÆ

RECTORIS INCLYTI,

ET

S. S. THEOLOGICÆ PROFESSORIS:

NEC NON

Amplissimi SENATUS ACADEMICI consensu,

PRO GRADU DOCTORATUS,

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS

RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS;

Eruditorum examini subijcit

JACOBUS CAMPBELL, A. M.

BRITANNUS,

Soc. Reg. Med. Edin. Soc.

La crédulité dans les hommes est en partie l'effet de leur paresse. On a l'habitude de croire une chose absurde; on en soupçonne la fausseté; mais, pour s'en assurer pleinement, il faudroit s'exposer à la fatigue de l'examen; on veut se l'épargner, et l'on aime mieux croire que d'examiner. Or, dans cette situation de l'ame, des preuves convaincantes de la fausseté d'une opinion nous paroissent toujours insuffisantes. Il n'est point alors de raisonnemens ou de contes ridicules auxquels on n'ajoute foi.

HELV. DE L'ESPRIT, Discours 3. p. 43.

Ad diem 16. Septembris, hora locoque solitis.

EDINBURGI:

Apud BALFOUR et SMELLIE,

M,DCC,LXXXI.

DISPUTATIO MEDICA
IN AUGURALI
DIATHESI ASTHENICA

ANNUNTIUM
D. HENRICI S. P. N. E.
UNIVERSITATIS AMBERGAE
MAGISTRI

PRO GRADU DOCTORATUS
CUM LAUDE

JACOBUS CAMPBELL, A. M.
BRITANNUS
Soc. Reg. Med. Soc.

La relation des faits de la science et de la pratique de la médecine
On a l'honneur de vous en faire part en ce moment
L'ouvrage est divisé en deux parties, la première est consacrée à la
théorie et la seconde à la pratique. On y trouve tout ce qui est
nécessaire pour l'étude de la médecine, et on y trouve aussi
ce qui est nécessaire pour l'exercice de la médecine. On y trouve
ce qui est nécessaire pour l'enseignement de la médecine, et on y
trouve ce qui est nécessaire pour la formation du médecin.

AMBERG
1814

MDCCCXIV

Amplissimo viro

J O A N N I,

COMITI DE BREADALBANE ET HOLLAND,

VICECOMITI TAY ET PENTLAND,

DOMINO DE GLENORCHY,

PRIMO EQUITUM BALNEI,

E T

CLASSIUM SCOTICARUM PROPRAEFECTO:

Qui, plurimis et summis honoribus functus,

In quibus omnibus,

Et

Toto vitae tenore,

Pari fide et dignitate,

Omnia optimi civis

Officia patriae cum praestitisset,

Et,

Vitam privatam,

Propinquis caram, amicis utilem,

Omnibus aequam,

Humanitateque et cultis moribus

Ornatam,

Egisset,

Ad amoenam tandem inprimis sedem,

Ubi anteaeti aevi,

Cum otio et tranquillitate,

Fructum,

In extrema, meritisque pariter et annis gravi, senectute,

Perciperet,

Recessit;

Ob debitam tantis virtutibus reverentiam,

Praestitamque suae domui amicitiam.

Item,

Amplissimo viro

I O A N N E

COMITI DE BRUNSWIG ET LUNEBURG

VICECOMITI TAT ET RENTLAND

DOMINO DE OLSO RENT

PRIMO EQUITUM SALUTI

E T

CLASSIUM SCOTICARUM PROPRIETATIS

Qui plurimis et tametsi honoribus

in quibus honoribus

Toto viro

Patet ubi et dignitas

Omni

Officia per se committuntur

Id

Vires

Proprietatis curis, amicitia

Omnia regnum

Humanturque et ceteris

Omnia

Idem

Ad amorem tandem

Ubi amicitia

Com quo et

Idem

In extrema, mentibus

Idem

Idem

Ob debita

Prædicatione

Idem

Item,

Praeclaro viro

JOANNI CALLANDER

A CRAIGFORTH, BARONI,

Antiquariorum apud Scotos Societatis Socio Honorario,

Et

In rebus externis a secretis principi ;

Ingenio, literis omnigenis, humanitate,

Morum cultu, et vitae integritate,

Insigni,

Apollini pariter et musis

Dedito, caro,

Artium, quotquot patriae,

Quotquot generi humano,

Usui sunt,

Cultori praestanti,

Ab omnibus bonis

Honorando, colendo, imitando,

Hunc primum suum in re medica laborem

Sacrum voluit

A U C T O R.

JOHANNES DE ALA...

JOHANNES DE ALA...

JOHANNES DE ALA...

JOHANNES DE ALA...

JOHANNES DE ALA...

JOHANNES DE ALA...

JOHANNES DE ALA...

JOHANNES DE ALA...

JOHANNES DE ALA...

JOHANNES DE ALA...

JOHANNES DE ALA...

JOHANNES DE ALA...

JOHANNES DE ALA...

JOHANNES DE ALA...

JOHANNES DE ALA...

JOHANNES DE ALA...

JOHANNES DE ALA...

JOHANNES DE ALA...

JOHANNES DE ALA...

JOHANNES DE ALA...

DISPUTATIO MEDICA

INAUGURALIS,

DE

DIATHESI ASTHENICA.

HACTENUS positi in diathesi phlogistica morbi soli fere medicis innotuere, et alius alium vario exercuere iudicio. Ut prisca magis omitantur, post Sydenhami tempora vix ulla curatio fuit, sine sanguinis aut humoris alicujus detractione: In cibi materia, e genere plantarum petita, cauta carnea, in potione aquosa, meraciore vitata, quae victus ratio antiphlogistica dicitur, omnis fere administratio * constitit. Si quem morbum profluvium sanguinis, si quem spasmus, si quem convulsio, comitaretur, ubi ubi aliquod inflammationis simulacrum, quantumvis omnibus signis comitibus, item noxis excitantibus a

A

†

phlo-

* Brunonis Elem. Med. xxx. cxi. p. 115. — 118.

phlogistica differens, ubiubi pulsum crebritas, ubiubi calor, quantumvis a phlogisticis discrepantia, occurrebant, quin et in manifesta paralyticae fabis debilitate, ipsoque febrili languore, ad scalpellum decurrere, corpus varie purgare, ex plantis confectos cibos jubere, aut inediam praecipere, haecenus moris fuit. Debilitas quidem non saepe percipi non poterat; sed quae prius conceptarum opinionum vis erat, sine ullo curationis commodo. Cui, perinde ac si sola phlogistica diathesis subesset, contraria prorsus abesset, aut plethora, aut irruens in fibras motrices violenter humor nervosus, aut irritatio, aut sub spasmo nimia corporis actio suboriens, aut denique mobilitas, occurrentia, et sedatricem, scilicet, curationem sibi vindicantia, semper obstitere.

Verumenimvero inesse puram toti corpori debilitatem, omnis contrarii adfectus expertem, et varia, quae contrariae significationis credita sunt, et nunc quoque vel maxime creduntur, symptomata ex eadem pendere, e communi causa profluere, iisque quae roborant tollenda auxiliis esse, argumentis planis, eoque validioribus, quod e rebus certis et exploratis omnia petita sunt, commonstrare consilium hujus operis est.

In diathesi asthenica tradenda, primum quae potestates eam faciant; dein quibus signis cognoscenda sit; tum quae sit quorundam symptomatum eam comitantium natura; denique quo in statu corporis ipsa consistat, exponetur; postremo, multos morbos, tum ab eadem, tum inter sese, differre haecenus credito ad eam pertinere,

here, et unam quandam morbi formam communem, quibusdam nullius momenti rebus alias aliter variantem, componi, ostendetur.

POTESTATES DIATHESIN ASTHENICAM FACIENTES,

Seu

NOXÆ ASTHENICÆ.

Ut diathesis phlogistica, cui haec omnibus rebus opponitur, semper a noxis nimis stimulantibus, nimis-
amque in corpore incitationem relinquentibus, exoritur, ita deficientem incitationem, in qua asthenica posita est, non semper parum stimulantibus noxae faciunt. Nam, praeter rectam quam hae pariunt debilitatem, par altera est, nempe, indirecta, quae ab ipsis stimulatricibus noxis, iisque validius etiam, quam ubi alteram diathesin creant, agentibus, infertur. Noxae enim phlogisticae, quoties eorum opus ultra metam tentum est, et, nimis ad extremum incitando, incitabilitatem jam exhaustit, aequae certam debilitatem, ac vel maxime asthenicae, constituunt. Sic quae noxae validissime stimulant peripneumoniam faciunt, eae validius etiam agentes, incitationem omnem, exhausta incitabilitate, delere, et mortem ipsam inferre, stimulando possunt *; cujus quidem rei clarissima exempla
nulla

* Brun. El. Med. xviii. — xxi.

nulla noxarum, stimulo agentium, non, ut mox videbitur, suppeditat. Quod cum ita se habeat, ita noxis, debilitatem sive recta, sive eventu, parientibus, asthenica nasci diathesis neutiquam dubitanda est *.

Porro, per diatheseos asthenicae causam non solum debilitatis id, quod justos morbos creat †, sed minus eo id, quod, ad illos viam faciens, jam ab exacta ad amissam valetudine recedit ‡, intelligitur. Perpetuum enim et inseparabile ab hac doctrina est, nihil in morbo exstare, quod non prius in opportunitate extiterit, easdemque potestates tam morbum quam opportunitatem facere, eademque auxilia ad utrumque tollendum pertinere, nec ullam nisi magnitudinis subesse differentiam. A qua ratione hoc praeterea commodi ad artem devenit, ut una eademque opera occurrere simul, et mederi, in debilitate positis morbis, addiscatur. Neque id sine usu esse potest; utpote quod communem, qua opportunitas et morbus inter se natura conjunguntur, copulam, hactenus disruptam et fallentem, reponat.

F R I G U S.

Noxarum diathesin asthenicam facientium in primis potens frigus est. Quod, ubi modicum magis est,

* Loc. modo rel. et xxii. — xxv. xxxlii.

† Ibid. xxx.

‡ xxxi. — xxxlii.

a calore aliisque stimulis exceptum, aut cum iis alternans, superatur, et talem effectum, qualis a vero stimulo esse solet, post se relinquit. Id quod, incitabilitatem servando, et per hujus abundantiam stimulorum effectum intendendo, efficit *. Verum, quoties hoc non accidit, et siue mora, siue magnitudine, siue absente omni, quo corrigatur, stimulo, suam naturam sequi finitur, semper frigus debilitat. Quantum ad motum imminuendum valeat, nemo ignorat. Idem sensui, sed non nisi vehemens, officit. Satisque modicum adfectuum et cogitandi vim retundit. Hinc ad astheniam viae faciendae peridoneum est. Hinc tussis senilis, hinc diarrhoea, hinc podagra, hinc asthma, hinc epilepsia, hinc paralyxis. Nec ulla morbi forma est in debilitate consistens, ad quam creandam illud non concurrat. Quo principio, quare adeo adversus variolam, cujus in nimia diathesi phlogistica eruptionis magnitudo posita est, idem frigus valeat, pustularum numerum imminuat, et in omnibus phlogisticis adfectibus auxilium in primis efficax sit, haud difficile intelligas. Idem, eodem modo debilitando, vernas hujus regionis tertianas excitans noxa potentissima est. Quin et ibidem typhum, ut videatur, solum saepe creat. Nec ipsa pestis, quantumvis ejus contagio valeat, sine frigore, et similiter debilitantibus e communium genere noxis, incidere consuevit. Quae omnia cum ita se habeant, quam asthenici morbi formam, ad quam inducendam frigus non summopere valeat, invenias?

Hoc

* Brun, El. Med. xxxiii. cxxxiv.

6 DE DIATHESI ASTHENICA.

Hoc frigoris opus est recta debilitans, quod humor omnis vaporazione augere solet *. Unde in plurimis morbi, sive phlogistici, ubi hic stimulo succedente effectus superatur, sive asthenici, formis, plurimum saepe detrimenti suboritur, diligentissime prohibendum, et ubi id omisum fuerit, quam primum idoneis auxilijs avertendum.

C A L O R.

Quamvis calor, citra nimiam vehementiam consistens, valedissimus stimulus est, adfectibusque phlogisticis accendendis potentissimus †, quoties tamen aut morando, aut saeviendo, aut frigore non temperatus, nimius ad extremum est, incitabilitatem exhaustiōe debilitatem eventu nunquam non procreat. Ut sic debilitans, incitationem imminuere, vel pro tempore tollere, notus est, sic eodem opere fibras musculares, pro firmis simplicibus habendas, pro rata parte laxat ‡. Hinc quoties ejus opus sudor, quod in magno eo perpetuum est, assequitur, universorum vasorum maxima laxitas, ac proinde diametrorum amplificatio, incidunt. Nimius calor, qualis hic, saepius et per consuetudinem accidens, ad omnem morbi asthenici formam
viam

* cxxxvi.

† cxxxvi.

‡ xix.—xxi.

§ l.—lii. cxxxii.

DE DIATHESI ASTHENICA.

7

viam facit. Hinc in ardentibus coeli plagis, ubi in perpetuo quasi suae perspirationis balneo incolae tenentur, summa firmitas vivorum atonia, summa simplicium laxitas, eoque vasorum omnium, praeque caeteris in summo, ubi noxa maxime viget, corpore diametrorum amplitudo. Hinc in India Occidentali, pariter et Orientali, magnus ubique languor, insignisque debilitas, miseros mortales affligunt. Hinc omnium generum spasmi, interque eos tetanicus horrendus, item convulsiones, sanguinis profluvia passiva, febres remittentes, continuae, continentes, in pessimam notam putredinem inclinantes, et, uno verbo, omnis astheniae formae, dira strage grassantur. Unde quam debilitans noxa caloris tantum sit, haud difficile cernitur.

CIBUS EX PLANTIS PETITUS.

Ex victus partibus, cibus, e plantarum genere confectus, sola fere materia est, quae non satis stimuli praebeat. Cujus utique generis quoque est caro diu salita, indurata, jamque aliquantum corrupta, aut quicquid ejusmodi, sua natura solutu in ventriculo difficile, ut caseus, reperitur. Haec omnis materia non satis ventriculo stimuli suppeditando debilitat. Cujus ut brevior usus quodammodo tolerari potest, ita longus incitationem infra id ejus, quod secundae prorsus valetudini convenit, decidere sinens, viam ad asthenici morbi

DE DIATHESI ASTHENICA.

morbi formas facit, hasque demum suscitatur. Hinc, quanquam deficiens alimentum quiete et desidia ex parte pensatur, saltem tolerabilior redditur; Indi tamen religionem Brachmanianam profitentes, neque animo, neque corpore, vigent, et singulorum Anglorum pensum duodeni exequi nequeunt. Quod iis usu quidem venit, etiamsi coeli ardores tutius hoc cibi genus, quam alibi foret, efficiunt. Quovis tempore podagra, quovis dyspepsia, uno cibo ex hac materia constante, concitari in opportunis potest. Et quoties tenuis victus, cujusmodi talis cibus non esse non potest, noxis febres justas excitantibus, et jure, adnumeratur? Quot intermittentes, jam solutae, materia ex plantis non sunt reductae? Nonne pesti, sive venturae, sive decedenti famae, ad quam hujus materiae usus vergit, inimicissima? Hypochondriasis deficiente alimento, quale ex plantis omne fere est, recte inter alias confimilis operis noxas, tribuitur. De his inter medicos, qui vim tamen eorum parum viderunt, evidenter convenit. Qui postquam res veras anquirere, et hanc perpendere doctrinam coeperint, profecto multo plura eodem pertinere, mirantes, deprehendent. Jubetur podagra tenui victu, qualia hic ex plantis cibus, potio aquosa, condimentorum omissio, sunt, curari; sed talis curatio quaternas longissimas, faevissimas, accessiones, intra anni spatium cum concitavisset, stimulans ex carne et carnea materia cibus uno biennio, illis quarta parte leniorem et breviorē incidere

incidere solum fivit. Idem in asthma, idem in epilepsia factum. Longa cujusdam viri, in arte nostra optime meriti, alimenti e plantis petiti experientia, quo minus hoc leve testimonium videatur, prohibet *. Tenuem victum simili modo epilepsiam, simili modo asthma accelerasse, frequentia, immo fere quotidiana, reddidisse, constat. Sed quota formarum astheniae, id est, omnium in pura debilitate positorum morborum, pars haec est? Excute argumentum. Prolatam in medium sententiam persequere, adcurate perpende. In haemorrhagiis post principia, et in similibus sanguinis profluviiis, ubi contra plerorumque opinionem, nihil plethorae, nihil vigoris subest, e contrario vasa exhausta, firma simplicia relaxata, viva tono fracto, sunt, et incitatio toto corpore languet, ut, ex omnibus quae praecefferunt noxis excitantibus, ex omnibus symptomatis, et, si lubet, antiphlogisticae cum tonicae curationis fructu demum comparato, judicare licet, an credibile erit tenuem victum profecturum? Porro, ad hydropem, qui in manifesta debilitate positus est, excitandum, an nihil e plantis confecta materies, debilitantissima noxa, conferre, et contrarius cibus nihil ad salutem posse, judicanda? Postremo, cum in omnibus fere astheniae formis attenuans cibus praecipitur,

B † diuque

* Brun. in Prael. El. Med. cclxxvii. cccliii.

diuque praeceptus sit, quis, quaeso, quemvis earum fanavit, quis vel levavit? Nonne hysteria, nonne epilepsia, nonne paralyfis, quorum intervalla sic administrata sunt, medicorum opprobria permanent? Unde quid ei, quem nulla animi praejudicia tali curatio- ni conciliaverunt, de ea credendum? An eam pro- desse? Res renuit. An nocere? Quo modo non cre- dat? Cum videat, cum sciat, cum tot tantaeque res illos morbos in debilitate consistere, illum cibum debilitatricem noxam esse, omnes simul, ei fidem fa- ciant? Unde, in tot morbis prohibendis, cum aliis administrationis antiphlogisticae partibus, cibi ex plantis petiti, tam furiosus amor? Error alexiphar- macorum medicorum in causa est. Quia ii stimulan- tia et calefacientia sua in peripneumonia, in synocha cum phrenitico adfectu, item in rubeola et variola, male prosecuti sunt; docti a Sydenhamo medici non solum in iis, sed per omnes morbos, ubi omnia mani- festae debilitatis symptomata reclamabant, contrariam alexipharmacae curationem, nempe, antiphlogisticam, urgere non cessarunt. Cui pravo curandi mori finis aliquando statuendus. Satis exemplorum nova obser- vatio, satis testimoniorum adfert, unde stimulatricem rationem illis omnibus casibus convenire, fidei satis superque fiat. Et inter reliqua, cibum ex plantis pe- titum inidoneum homini alimentum esse, contra viam ad hos casus sternere, et ipsos demum excitare, con- stat.

Hanc

Hanc materiam, panis aut paucorum aliorum forma, parcius cum carnea conjungi rectum est, utpote cujus moles aliquam distentionem, qua rectus alterius materiae stimulus sustentetur, praebeat. Quae distentio alibi indirectus stimulus nominatur *. Eadem materia, sub calidis coelis aut calidis temporibus, ubi calor morari solet, ad putredinem, ex puro carnei cibi usu nasci periclitantem, prohibendam respondebit. Sed ultra eas, siue conditiones, siue consilia, carneus cibus utendus, ex plantis natus, ut pestis et summo-pere debilitans noxa, hominibus fugiendus. Maxime debilitant olera et fructus, minus radices, minime farinarea. Qui ordo est quo diathesin asthenicam inferunt.

POTIO AQUOSA VEL VALIDIORIS DEFECTUS.

Ubi aliquis rite exercetur, eoque nullam e desidiam, quae debilitans noxa est, ut e mox dicendis patebit, labem forte accepit, cibi bene alentis stimulus satis erit, potionis impune negligi, magisque priore vitae parte, potest. Qui vero jam ante vini quotidie aliquanto, aut cuivis potioni validiori, affuevit, qui ex corporis labore, vel inquieta cogitatione, tali stimulo indiget,

* El. Med. Brun. cxi.

indiget, qui denique, ventriculo forte secus se habente, vel solitam cibi copiam renuit, vel minus valide concoquit, iis, necessarius utilisve stimulus neglectus, incitationem imminui sinens, magno malo esse, et, ad diathesin asthenicam creandam, pertinere potest. Potio igitur aquosa, magisque cum noxis debilitantibus conjuncta, ad morbi asthenici formas opportunitatem, hasve ipsas, excitando habilis est. In eo vero diatheseos, quod gravem morbum asthenicum fecit continetque, contra priorem aegrotantis consuetudinem, vinum vetare, aut aquosae potioni credere, quae curatio vulgo recepta est, quo modo non ad perniciem recta ducat?

CONDIMENTA NULLA.

Ut aliquid ad diathesin phlogisticam condimenta conferunt*, ita consuetorum neglectus ad asthenicam aliquid solus, plus aliis noxis debilitantibus additus, conferre judicandus.

DEFICIENS CUM CHYLO SANGUIS.

Eadem ratione, qua nihil diathesin phlogisticam validius sanguine abundante accendit†, nihil quoque
hujus

* Brun. El. Med. cxxviii.

† Ibid. cxli—cxliv. clxxxvii.

hujus penuria ad asthenicam creandam potentius. Cum enim sanguinis in universis suis vasis copia, horum ubique fibras musculares distendendo, ubique earundem incitationem concitet, ac tanto magis, quanto latius per corpus hic stimulus pateat, nullo stimulo, qui corpori unquam admovetur, magnitudine cedens; ita is stimulus adeo validus, adeo necessarius, quacunque deficiens, non potest non prorsus contrarium statum, debilitatem rectam, inducere, et tantum debilitando, quantum stimulando nimis, inferre detrimenti. Quantum abundans sanguis stimulet, phlogistici morbi formarum symptomata formidanda docent. Quantum deficiens debilitet quaedam nostrarum excitantium, qualia tenuis victus et fames, item sanguinis, sive casu, sive consilio, sive arte, sive alio morbo, facta, et aliorum humorum, jaclura, sunt, declarant. Neque signorum nonnulla, ut pulsibus exiguis et debilibus, item pallore, addiscitur, non eodem pertinent. Denique, sanguinis in curatione, item aliorum humorum, detractio, et inedia, eandem rem confirmant. Quid opus verbis est? Quicquid ad vasa replenda, cujusmodi lautus cibus est, pertinet, id valido adversus asthenicos casus auxilio est; quicquid eadem exhaurit, qualis tenuis victus, id potenti pariter noxae reperitur. Nec hanc sententiam infirmat, quod in his asthenicis adfectibus multi medici neque sanguinis penuriam in causa, neque auctam copiam in curatione, vident. Res videnda est. Et illorum est, neque enim ludicra res hominum vita esse agnosce-

tur,

tur, candide eam perspicere. Aut enim sese sanguinis profluvia, quae post initia, et saepe ab ipsis his, non plethora, ut illi credunt, sed inopia sanguinis, continet, antiphlogisticis suis auxiliis posse solvere, item podagram, et epilepsiam, et asthma, et hysteriam, et in pura debilitate positam apoplexiam, demonstrandum est, quod neque possunt, neque poterunt unquam; aut, si alios iisdem malis per lautos cibos, potione merace, et omni alio stimuli, corpus universum cito et potenter excitantis, genere, mederi viderint, in horum curationes manus demum dandae. Face scat lentor, face scat spasmus, face scant vires medicatrices, atque etiam haec incitationis doctrina abeat. Nihil hic rei cum animi contemplationibus est. Res verae ex-
cutiuntur, perpenduntur, judicantur. Qua ratione si in lite agatur, haec cito dirimetur. Sed hac ipsa agendi ratione sanguinis in plerisque debilitatis malis penuriam subesse, eamque in primis debilitatricem noxam fieri, concedetur.

Ut cibus igitur, potissimum vasa nimis replendo, ad diathesin phlogisticam faciendam pertinet, et quietum vitae genus, non satis agentibus, ad sanguinem percitandum, et perspirationem sustentandam, musculis, illius opus intentat; ita, quotquot noxae, totum corpus debilitando, inter alias, ventriculi actionem imminuunt, et, ut cibi minus justo desideretur, assumatur, digeratur, efficiunt, eae omnes penuriam sanguinis pariunt. Et, simili pacto, sanguinis omnis, siue consilio, siue casu, siue naturae culpa, vel cujuscumque humoris jactura quaelibet, copiam
intus

intus imminuunt. Hinc ad asthenitos adfectus viam faciunt profluvia sive sanguinea sive serosa, unde unde orta, etiamsi ab initio e diathesi phlogistica profluxerint. Hinc debilitas, omni noxarum eam excitantium genere nata, ejusdem penuriae origo evadit. Hinc convalescens e morbis status, qui debilitatis esse solet, astheniae formarum periculum, hasve ipsas, exhauriendo vasa et corpus attenuando, creat. Cum autem plethora, hic metui et ejus opinio ad perversam curandi rationem, sanguinis detractionem, ducere soleat, pro certo habeas, in nullo debilitatis adfectu plethoram subesse; utpote cum corporis status, cui subesse creditur, neque tantas ventriculi vires, omnia obtinente languore, quantaе desiderando et accipiendo nimis cibo sufficiant, neque tantas vires concoctrices, quantaе ad eum in sanguinem vertendum valeant, recipiat. Si igitur sola materia, unde abundantia esse potest, neque assumitur, neque concoquitur, quomodo sanguis abundare potest *? Quod autem plethoram ex suppressa perspiratione, humorum et sanguinis intus copiam cohibente, esse dicitur, id argumentum nihilo validius est. Quid enim perspirationi adeo officit? Diathesis phlogistica? Sed diathesis phlogistica a debilitatis, de quibus hic agitur, morbis longe abest. Diathesin asthenicam dices? Sed quomodo haec tam inaequaliter agere potest, ut perspiratoria vascula, plus quam ventriculum et vires digerentes, adficiat? Si propter debilitatem illa suo humori

* Brun. Elem. Med. cxciii.

humori trajiciendo imparia sunt, nonne propter eandem debilitatem haec aequae suo fungendo officio inhabilia esse ducenda? Unde ventriculi et concoctrices vires sine fine in omni totius corporis debilitate, suo officio nimis, et aliae, ut hae ipsae perspiratoriae, parum fungantur *? Exigua sanguinis jactura, saepius facta, ut plus, quam ante, intus renascatur, efficere dicitur. Maxima pariter et minima minuere copiam ejus agnoscitur. Quod contra omne verae scientiae principium est, et praeterea argumento jam proposito refutatum. Debilitas enim, quam sanguis amissus parit, plus perspiratoria vascula, quam vires ventriculi et alias concoctrices, adficere, minime concedenda †. Pinguescentis vituli, crebris sanguinis missunculis curati, exemplum jactatur, quo sanguinis jacturam ad replenda vasa pertinere intelligatur. Sed vasa non hic replentur, nec aliud quicquam consequitur, nisi ut sanguis, illa nimis replens, ac proinde nimis excitans, eoque perspirationem liberiores servans, aliquanto parcius reddatur, vasa suo onere levantur, minus agitentur, et perspiratione sic quoque imminuta, oleo, alias per cutis foramina, in vegeta perspiratione, dilapsuro, in adipis divertendi cellulas fiat facultas ‡. Omnes stimuli corporis pariter et animi pinguedini, et inter reliquos sanguinis motus, maxime obstant. Cui omnium absentia maximeque

* Brup. El. med. ccxciv. — ccxcvi.

† Ibid. ccxcviii.

‡ Haller,

meque vasorum tranquillitas, favent. Utque cursus et labor, quibus sanguis percitur, et valedissimi stimuli universo corpori objiciuntur, in pinguefaciendis pecudibus caventur, sic ipsius ex sua copia sanguinis velocitas, in detractiōne relata, fugitur. Non igitur inde sanguis abundat, sed abundare prohibetur. Manetque inconcussa conclusio, sanguinis copiam non a perspiratoriorum vasculorum majore, quam alibi, inertia, humores intus cumulante, sed a cibi accepti et digesti copia, pendere; et, ubicunque hujus instrumenta languent, perspiratoria et omnia alia toto corpore languore pari teneri.

Profluvii sanguinei, saepe in adfectibus debilitatis magni, in magno robore mediocris, ratio, plethorae in illis adfectibus opinionem commendavit. Sed in iis casibus sanguinem non abundare, contra deficere, hoc patet, quod in summi vigoris adfectibus, quales maxime memorabiles phlegmasiae sunt, nullum fere profluvium accidit, et in manifesta totius corporis debilitate, qualis longa profluvia causa continet, idem saepe modum superat. Minusne sanguinis in peripneumonia, ubi tanta detractiōne ad salutem reducendam opus est, quam in menorrhagia longa, ubi saepius iteratum profluvium, item per artem detractio, et antiphlogistica administratio, corpus prorsus, ut omnia debilitatis extremae arguunt, exhauserunt, inesse dices? Quin in ipsis haemorrhagiis, quas nuncupas, utrum initio, cum aliquid diathesis phlogisticae subest, an postea, cum illud jam in astheniam manifestam, ex

C

†

causis

causis relatis, transit, sanguinem magis abundare judicas? Ut eam abundantiam majorem in phlegmatis, quae profluvio nulli patent, quam in ineuntibus haemorrhagiis, quarum id insigne symptoma est, vero victus fateare necesse est; ita in his, quam diutius moratis, jamque veterantibus, et multa debilitatis signa prodentibus, longe plus sanguinis esse, inficias iri nequis. Et quidni? Nonne omnia corporis cum debilitate attenuationem plane monstrant? Nonne parcissime desideratur, languidissime digeritur cibus? Nonne pro validis, plenis, et modice crebris, nunc debiles, graciles, et celerrimi, quod penuriae sanguinis certum indicium est, pulsus reperiuntur? Sed perstant profluvia, sed augentur. Quid tum? Nullane ejus rei sine plethora explanatio est? An non poterat vulnerum ratio ad verum ducere? Post quae semper eo minus sanguinis plaga, quo vires magis valeant, semper eo plus, quo laxius et debilius corpus sit, emittit. Quod ideo fit, non quia in illo, quam hoc casu, sanguis minus abundat; sed quia in hoc cum imminuto tono, laxatae quoque pro rata parte vasorum musculares, pro simplicibus habitae, fibrae, conjuncta saepe pari aliorum firmorum simplicium laxitate*, non solum eidem, sed multo minori, impetui, facilius cedunt. Converte alio mentem. In quibus febris mediocribus, an in extremo languore positis, sanguis promptius foraminibus cutis diffluit? Certe non in illis,

* Brun. El. Med. I. li. lii.

illis, sed in his, fateberis. Et causa quoque in promptu est, scilicet, progrediente causa debilitante, magis magisque frangitur fibrarum vasorum tonus, immittitur densitas, maxima incitationis diminutio fit, et summa atonia et laxitas superveniunt. Hinc sine vi a tergo, aut in debili illa quae subest, diametri extremorum vasculorum amplificati sanguinem omnes undique dimittunt. Quod ut fit, ita quis in hoc corporis statu plethoram occurrere, aut sanguinem abundare, dixerit? Non igitur profluviorum magnitudo plethorae opinionem tuetur, sed veri explanatio contrariam sententiam firmat, et tanto minus ad profluvia prona vasa esse demonstrat, quanto, inter alias potestates incitantes, a sanguinis copia, quae incitantissima est, magis sustententur.

Operae quoque pretium argumentum, quo hic error capitalis stetit, a menstruorum ratione tractum. Quae quia plerisque medicis ex plethora pendere credita sunt, inde, ob rationis similitudinem, morbosa quoque profluvia ex eadem origine esse judicata. Quod totum argumentum uno hic dicto corrumpit, scilicet, menstrua a stimulo amatorio pendere, et hoc dato copiosiora aut parviora, prout debilius aut validius corpus fit, fieri solere. Sic fusissime debiles, in quibus, ob causas relatas, parvus sanguis est, parce, robustae, in quibus abundat, menstruant. Corporis habitus, coelum, omnia, hoc dictum firmant.

Aliud

Aliud argumenti pondus, gravissimumque adversus celebratam plethorae doctrinam, ex adfectuum, qui ei accepti relati sunt, infelici per sanguinis detractiōnem et administrationem antiphlogisticam et attenuatricem curatione, sponte sese offert. Qua nullus sublatus morbus, nullus levatus, nullus non exasperatus, et saepe immedicabilis redditus. Monstra unam haemorrhagiam veterantem, cujusmodi asthenici adfectus omnes sunt, unum asthmatis, unum epilepsiae, unum hysteriae, jam in longitudinem quoque excurrentis, exemplum, quod, ista medendi ratione lenitum, nedum sublatus, ac non, e contrario, prorsus irritatum, aut in exitium serius aut citius versum, sit. Quae a plethora pendere podagra judicatur, ea nunquam sanguinis missione, sed omni curationis attenuantis genere, sollicitatur. Quarum haec aequae ac illa nocet, ut nova medendi felixque ratio declarat. Verum, si ulla plethora, ullus vigor, hunc adfectum causa contineret, tam sanguinis detractio, quam attenuans curatione, non posset non auxilio esse. Contraria igitur prorsus vulgo creditae ejus morbi causa fatenda. Quin et, quoties ventriculi actio post longam luxuriam tandem deficit, tanquam ei quoque malo, sanguinis abundantia, vigor nimius subesset, ad supra et infra purgationem, item attenuatricem curationem, semper decurritur. Verum, cum causa hic indirecta debilitas sit, ita horum recta debilitantium usus eam augeat, et causae vim duplicet, necesse est *. Quod, ut in podagra,

gra,

* Brun. El. Med. lviij.

gra, in qua ventriculi status vera dyspepsia est, evictum, ita in altera ea dyspepsia neutiquam dubitandum. Cum debilitate igitur hic quoque, non abundantia, sed penuria, sanguinis subest. Et quidni? Quam diu cibis valde desideratur, copiose assumitur, et potenter digeritur, si abundat sanguis, an postquam ille, neque desideratur, neque assumitur, neque si quid acceptum sit id digeritur, etiam abundabit? Non ita est. Corpus vivum humanum semper ita se habet, ac potestates, a quarum actione omnis vita pendet, in id recens agerint; nullaue permanens diathesis est*. Aequa veri specie, plenos vix fame morituros, ac tenui victu, atque aliis debilitantibus noxis, adfectos, non protinus in asthenicam diathesin, et exinanitum valorum statum, transituros, dixeris.

Ab opportunitate igitur ad adfectus phlogisticos, hisque ipsis, quorum peripneumonia exemplo sit, ad eam, in qua asthenicorum morborum positum est periculum, hosque ipsos, puta, hydropem, menorrhagiam, paralyfin, typhum, sanguinis copia cibi sumpti et digesti copiae, exacta ratione, respondet, id est, tanto major est, quanto plus diatheseos phlogisticae; tanto minor, quanto hujus minus, plus asthenicae, subest. Hoc omnes potestates incitantes, secundam valetudinem causa continentes, omnes noxae utramvis morborum formam excitantes, omnia utramvis solventia remedia, supra contradicendi licentiam declarant.

* Brun. El. Med. vi. xii.

clarant. Est igitur cibus ex plantis petitus, et aliarum atque concoctricium virium debilitas, potentissima sanguinis in multis morbis, ubi is abundare fictus est, penuriae causa, et haec rursus debilitantissima noxa. Nihil igitur certius et validius ad asthenicam diathesin, eo vasorum statu, qui pro plethora habitus est, id est, sanguinis in vasis, undeunde orta, penuria, ducit.

ANIMI AFFECTUS,

Ut metus, terror, dolor, tanquam quorundam morborum, quos in debilitate positos, licet aliter vulgo existimetur, constat, nempe paralyfios, apoplexiae, epilepsiae, hysteriaeque, causa commemorantur; nec, quantum ad fibras excitandas debilitantes, quae vulgo sedantes perperam dicuntur, affectus valeant, quisi quam ignorat; ita iidem in omni casu asthenico debilitatem augment, ante morbi adventum faciunt, et sic five soli, seu cum aliis debilitantibus noxis conjuncti, viam ad eum sternunt; uno verbo, diatheseos asthenicae omnis, five majoris, five minoris, manifesta origo evadunt. Quod autem sedare, i. e. incitationem, ante alicunde creatam, minuere vel tollere, dicuntur, id falsa prorsus ratione receptum. Semper, quamdiu vita superest, aliquis affectus ad incitandum perti-
nens, plusque aut minus incitans, subest, sine cujus effectu, incitatione, suboriente, vita temporis punctum existere non posset; ut hoc patet, quod neque nota
est,

est, neque concipi potest, adfectuum plus minusve incitantium absentia. Spes, cupiditas, eo, quod jucundum est, potiundi, ejus, quod injucundum, vitandi, voluntas, gaudium, unumquemque, dum vita superest, exercet. Horum gratorum, eoque incitantium, stimulantis operis summa quaedam unicuique in hac rerum sorte contingit. Quae imminui potest, non ex toto deleri. Eademque, prout rerum quae adpetuntur consequendarum copia major accidit, major et incitantiore, in minore minor, minusque incitans, ad debilitatem saepe creandam existit: Quis sine solatii aliquo dolet? Quis sine spei aliquanto timet? Si incitans adfectuum gratorum vis multum ingratorum vi imminuitur, pro ratione qua id accidit, imminuitur incitatio, debilitas sese infert. Sed nunquam ex toto abest aliquid, cujus spes aut possessio stimuli aliquid praebeat. Potest aliquis summopere animo dolere, luctu affligi, summopere terreri. Sed hi adfectus nunquam soli ejus animum occupant. In ipsa morte spes non deferit. Summa adfectuum semper spectanda. Ut sedantium igitur adfectuum opinio prorsus falsa est, ita injucundi adfectus, quia jucundis minus incitant, eo magnitudinis pervenire possunt, ut id stimuli, quod saluti, id quod ipsi vitae, opus sit, minus suppedient. Inde debilitas, aut, si velis, ejus tantum, quantum morti inferendae par sit, exoriuntur. Ut hoc raro, illo nihil saepius, accidit. Quo magis ingratorum adfectuum summa intenditur, diutiusve permanet, aut saepius recurrit, eo ad diathesin asthenicam, quae

quae ad morborum statum opportunitatem facit, inducendam potentior evadit. Ubi vero jam imminet morbus, una eorum accessio, inclinantem debilitatem impellere, et morbum concitare, potest. Quod utrumque tanto certius eveniet, quanto magis aliae noxae debilitatrices simul operam conferant. Ut igitur in quibusdam morbis hanc noxam jure cavendam inter medicos convenit, ita in omnibus astheniae formis valere, ratio suadet, res certa firmat.

Sed non solum sua natura non satis incitantes, id est, debilitantes, adfectus hoc faciunt; verum etiam ii qui nimis incitant, seu stimulant, qualis ira, immodicum gaudium, ultionis cupiditas, sunt, incitabilitatem exhaustiendo, et sic incitationem delendo imminuendove, eodem pertinent, eoque certius et promptius, quo magis aliunde corpus jam ante debilitatum fit*.

DEFICIENS AUT SUPERANS MENTIS ACTIO.

Hominem semper, nisi in somno profundiore, cogitare notum et certum est. Ab ipsis infans, ab ipsis amentibus, aliena cogitatio non est. Cujus tamen, adeo inevitabilis, modus quidam ad secundam valetudinem requiritur. Is tenor quidam lenis, menti jucundus, et
neque

* Lib. relat. cxlvi. xix. xx.

neque nimis, neque parum, excitans est. Qui ubi deest, ubi cogitando habilis, de qua re, aut studio, aut oblectatione, cogitet, non habet, necessarius, quantum hoc fit, stimulus corpori subtrahitur, eoque incitatio imminuitur, debilitas succrescit. Deficientem mentis exercitationem languor corporis sequitur. Hinc in asthenicam diathesin proclivitas. Quae noxa, diutius permanens, major evadit, major etiam, si cum aliis debilitatricibus, quod plerumque usu venit, conjungatur.

Verum, ut sic deficiens mentis actio diathesin asthenicam creare periclitatur, ita nimia eundem effectum etiam potentius concitat. Qua nihil, ad debilitandum et incitationem imminuendam, magis potest. Hinc podagra, hinc epilepsia, hinc apoplexia et paralysis, summopere concitantur, eoque validius, quo aliae noxae, eventu debilitantes, magis operam conferant. Ex eadem origine inquietudo, amentia, et plus minusve tota malorum asthenicorum turba, profluunt. Agit autem, incitabilitatem exhaustiendo, sic incitationem minuendo tollendove, ut indirectae debilitatis causa.

C O N T A G I O.

In plerisque astheniae formis, quae pro totidem morbis, inter se diversis, male omnes a medicis habentur,

D †

contagio

contagio causae minime particeps aut est, aut esse dicitur. Sunt autem aliae in quibus haud ambigue nocet. Harum praecipuae et solae prope sunt, cynanche gangraenosa, dysenteria, typhus, et pestis. Nam, licet materia noxia saepe ad febres intermittentes faciendas pertineat, et aliquando contagionis quid habere dicatur, hoc rarius tamen, ac ne pro certo quidem accidit, eoque illa, ut minus pro contagione, ita liquidissime pro noxa febrifica, habenda. De contagione, aut materia febrifica, sub his formis adparente, tanquam inter se genere discrepante, volumina scripta sunt, sane sine sperando ex tanta laboris mole fructu.

Cum enim morbi, modo relati, sive in aliis noxis ad eas concitandas pertinentibus, sive in signis, sive in potestatibus vim morbosam depellentibus, considerentur, manifeste communis omnibus natura esse agnosceatur. Quae enim noxae, praeter debilitantes relatas, ad eos, una cum propria de qua agitur, creandos concurrunt? Quae auxilia cuivis eorum medendo, et non reliquis pariter, conveniunt? Ecquid signum, nisi manifestae debilitatis, in quoquam eorum cernitur? Ex quo argumento solo hoc pro certo et comperto habendum est, aut nondum idonea morborum diversitati explorata auxilia esse, aut multis, qui pro longe diversis habiti sunt, prorsus communem naturam existere. Anthraces et bubones et carbunculi possent pesti proprii esse, et nihil tamen cujusquam momenti in eo morbi statu, qui veram ejus naturam constituit, ostendere differentiae. Dummodo enim communis corpori
status

status incitatio deficiens, seu debilitas, eadem, quae in reliquis febribus, sit, iisdemque, quae has solvunt, auxiliis stimulantibus cedat, nunquam illa cutis signa efficient, ut pestis proprius morbus, contagioque eam creans, propria, et sui generis materia, rem recte reputanti videantur. Simili modo, aliqua inflammationis specie guttur in cynanche gangraenosa laborare potest, isque loci adfectus ex aliqua nullius momenti re proficisci. Verum, quoad omnia communia corpori signa ejusmodi erunt, cujusmodi in typho aut peste esse novimus, et eadem omnibus curatio conveniet, frustra hic quoque proprietatem requires. Sed hae distinctiones, utut leves, utut operae nullius pretium, ne quidem verae sunt. Nam anthraces, bubones, et carbunculi, non ita pesti proprii sunt, ut a typho ex toto abhorreant. Saepiusque tantum in illa, quam hoc adparent. Nec inflammationis, quae distinguit cynanchen gangraenosam, species, aut a typho, aut a peste, aut a dysenteria, aut a febre intermittente, aliena est. Contra, in hac abdominis viscera, in dysenteria intestina, haec in typho et peste, item ventriculus, aut alteruter pulmo, et cerebrum denique ipsum, simili saepe adfectu laborant. Eoque non de rei, sed loci differentia, agitur. Quam differentiam quis quidvis referre dixerit? Quinetiam, in ipsa febre intermittente, ubi aliquis a calore magnam differentiam significari credere posset, et multi credunt, nequidem haec differentia refert. Quid enim is calor est; qui corporis status? Sanguinisne detractionem, alvi purgationem, inediam,

inediam, et alia antiphlogistica auxilia, recipit ? Minime. E contrario, non solum, qui alias accessionis partes, cortex Peruvianus, calorem quoque, et potentius etiam quam illas, solvit ; sed, ut curationes, ante hanc medicinam repertam, docent, omnes stimuli diffusibiles, qualis potio valida, quale opium, et caetera, sunt, tam ad occurrendum accessioni, quam in ulla ejus parte, minime calore excepto, ad medendam valent. Quin et nunc quoque, in hac ipsa regione, saepe vulgus, merace plenaque potione, tertianas feliciter curant. Quae si hic morbi natura est, quanto in calidis regionibus, ubi omnia debilitatis, sive signa, sive causae, faciunt, et in remittentem, in continuam, formam intermittens febris adeo ire periclitatur, magis et certius sit necesse est ? E quibus rebus et rationibus, materiam contagiosam aut febrificam, non genere et natura in ulla cujusquam momenti re, tantumque magnitudine, differre, manifestum est.

Ut febres, in quibus saepe aliena materia nocens, plus minusve, aut vix contagiosa, corpore recipitur, non eo inter se differunt, quod haec, diversae ipsa naturae, diversos adfectus creat, ita nec aliis astheniae formis ulla re paulo majori discrepant. Distinguit intermittens genus interposita accessionibus a pyrexia. Cujus rei, nobis incognitae, causam anquirere nihil attinet, eoque minus, quod, quamdiu morbosus status permanet, neque noxis antecedentibus, neque signis necessariis, neque auxiliorum ratione, haec ab aliis febrium aut astheniae formis, differt. Distinguunt per-

tem

tem signa cutis relata, sed non proprie. Distinguit typhum debilitatis magnitudo mentisque adfectus, dysenteriamque intestinorum vitium. Sed ea omnia aut talia sunt, qualia debilitas alias fert, eoque nulla vera discrimina dant, aut, si qua symptomata a materia morbifica nascuntur, ea nullam labem pariunt, quae propriam curationem sibi vindicet. Materia nocens corpore recipitur, intus fermentiscendo multiplicatur, in omnes recessus diffunditur, cumulat, ac tandem foraminibus undique diffuit. Aliquod temporis, quo id fiat, requiritur. Quod brevius aut longius erit, quo expeditior sit aut impeditior ex communi debilitate perspiratio*. Verum inde novi nihil, ad commune aliis astheniae formis medendi consilium, accedit. Universis eadem stimulandi ratio convenit. Quae res quam febres ejusdem generis, ac alii, in debilitate positi, adfectus, sint, vel una ad fidem sufficit, sed aliae pariter graves non desunt.

Sine debilitantibus noxis, quae supra relatae sunt, opportunitatem creantibus, nulla febris, ne pestis quidem ipsa, quantumvis potens ejus contagio videatur, incidit. Opportunitatem febribus praecedere, hanc debilitatem esse, debilitatem a noxis asthenicam diathesin facientibus, quae fusius jam expositae sunt, creari, rebus, quae, in medio positaе, omnium judicio patient, examinatis et perpensis, inficias iri non potest. Ita sine fame, sine animi dolore, sine metu, aut immodico

* Ibid. cccxxvi. ad cccxl.

modico concubitu, et similiter quae debilitant, grassans per populum pestis nemini nocere solet *. Eadem noxae reliquis febris formis etiam manifestius praecedunt, et ad morbum viam faciunt. Quin et saepe accidit, ut iisdem, ubi nulla contagio occurrisse ostendi potest, illae noxis nascantur. Febris autem intermittens, quae ad inquinamenta calore et parco humore creata, vulgo referuntur, non solum sine paludum vicinitate, sine caloris vehementia, sed in manifesto frigore, neutiquam humore, quantum cerni potest, adjuvante, saepe nascentur. Unde enim, si non hinc, tertiana verna, multos Scotiae agros infestans, esse fingenda? Si in agri Marsii, qui optime omnium colitur, non solis locis campestribus, sed siccissimis collibus et montium jugis, planam regionem cingentibus, illa febris, et ipso mense Martio frigidissimo, exoritur, an etiam ad calorem, etiam ad humorem, et ab his orta inquinamenta, causam rejicies? Aut multum fallor, aut nulla alia tertianae Scoticae origo, praeter solitas noxas debilitantes, praeque reliquis frigus, acquirenda est. Quo certius hoc tibi sit, vulgus egens, rudisque plebecula, quae iis noxis maxime objicitur, sola fere plectitur, et melioris conditionis incolae, quorum tota vitae ratio magis stimulans, magis roborans, est, periculi expertes degunt. Si igitur in frigidis regionibus, et verno, frigidissimo illic tempore, febris intermittens adeo evidenter noxis debilitanti-

bus

* Coll. Praelect.

bus nascitur, eaque morbi forma, tum noxis excitantibus, tum signis, post explicatum calorem, neutiquam ancipitibus, tum tota medendi ratione, eadem est, quae autumnalis regionum calidiorum, magnitudine tantum differens, leniorque, quomodo causam differre, et non eandem prorsus esse, finxeris? An, in iis orbis plagis, nulla corpus humanum, et non contra omnia, debilitant? Ipse calor, diu permanens, et nimio stimulo incitabilitatem brevi exhaustiens, sicque finita incitatione, indirectae debilitatis origo existens, firma simplicia resolvendo, vivorum tonum deminuendo, eoque summum mortali generi languorem communicando, solus ad hunc effectum sufficit. Verum alia, quantum debilitatis subsit, testantur. Quis ventriculi sub iisdem ardoribus status? Nonne, per summum illius instrumenti languorem, cibus parcissime desideratur, saepe fastiditur, imperfectissime concoquitur, in sanguinem aegerrime vertitur? Quanta inde sanguinis boni penuria, vasorum inanitas, sit, quantopere corpus omne langueat, necesse est? Quin et exercitatio, in temperie coeli eam perferente, tantopere ad robur pertinens, in iis locis aut nulla, propter orientem cito sub calore fatigationem et sudorem, est, aut, his protinus eam, et ad finem usque, comitantibus, maxime resolvens, tonum maxime frangens, et summo pere debilitans, potestas evadit. Denique, assiduus et inevitabilis caloris stimulus, qui omnibus temporum punctis corporibus mortalium incumbens, sensibilitatem et cupiditates augeat, inter reliquos sub debilitate
tanta

tanta fuscitat libidinem, cujus stimulo, penetrantissimo et exhaurientissimo, flagrantem firmorum materiam in cinerem demum vertit. Adde huc, ad eandem causam acceptos referendos animi adfectus, propter stimulum cito suborientes, et pro tempore vehementes, ob debilitatem brevi senescentes, sed frequentia tamen, caeterorum stimulorum, indirectam debilitatem facientium, effectum intentantes. Adde debitum ex idoneo cogitandi tenore, qui, ob statum corporis commemoratum, nullus hic esse potest, in iisdem plagis stimulum negatum, et hinc quoque adauctam debilitatem. Quibus omnibus rebus consideratis, non deesse, quae febrem intermittentem concitent, noxas, sine jactatis vulgo inquinamentis, fateberis. Hinc in plaga torrida, apud Indos utrosque, remittens febris tantam stragem edit. Quae si intermittentis ullo modo naturae particeps est, quod inter medicos videtur convenisse, an semper paludes vicinas, unde oriatur, habet? Cumque caloris opus tam manifeste id sit, quod modo et supra expositum, et, reliquarum diathesin asthenicam creantium noxarum instar, debilitando noceat, quam rationem idoneam, quare is inquinamento gignendo, et non communi cum aliis ejusmodi noxis opere debilitando, hanc febris formam faciat, excogitaveris? Profecto in locis, ubi paludes procul absunt, et ardoris nihil madidum, nihil udum quidem, vix ullam fere humoris particulam, relinquunt; ubi contra caloris et aliarum noxarum debilitantissima vis viget, febris remittentis frequentia illam, non ab inquinamentis,

mentis, sed a pura debilitate, quae alias omnes februm, et astheniae non febrilis, formas facit, oriri, clare monstrat. Unde, si aliis in locis paludum vicinitas inquinamentorum suspicionem facit, idem tamen hinc suboriens effectus eandem causam evincit, eoque, non proprio, sed communi cum aliis asthenicis noxis opere, inquinamenta quoque agere, declarat. Quominus autem hoc ita se habere dubites, eandem morbi formam, ex frigore cum aliis noxis asthenicis conjuncto, nasci, revoces in animum. Novissimum, ex quo eadem sententia summum firmamentum accipit, argumenti pondus, intermittens et remittens febris in continuam formam, et contra, transitio, praebet. Quod quo modo fieri posset, si aut illam inquinamenta, aut hanc formam febrilem contagio, proprie facerent. Quomodo forma illa, quam inquinamenta facere creduntur, nulla idonea causa interposita, in illam, quam contagio creare fingitur; aut ea, quam contagio, in eam, quam inquinamenta parere, intelliguntur, transeat? Si aut contagio, aut inquinamenta, utriusvis causa sint, quomodo causae effectus superstes esse queat? Non potest. Cum igitur continua febris forma noxis communibus tantopere, tamque manifeste, nascatur, saepe ad contagionem, aut materiam alienam, accepta referri nequeat, contra non raro a solo frigore concitetur*, et intermittens, a frigore et aliis noxis debilitantibus exorians, etiam per populum grassetur, ab iisdem noxis, et calore simili

E

†

ratione

* Vide supra.

ratione nocente, saepe sine minima inquinamentorum suspicione, longe lateque in plaga torrida, saeviat; et in utraque forma sive contagio, sive inquinamenta pro certo sunt admota, ibi tamen semper communes noxae praecipuus mali fons sint, et sine his illa nihil valeant; denique, cum omnia symptomata, remedia omnia, nullum praeter debilitatem statum inductum, declarent, et solam eam in medendi consilio respiciendam confirment: Ex his omnibus rebus, certis, exploratis, confessis, idque ponderis, quod hactenus receptas rationes sat superque degravet, habentibus, contagionem, quae una esse demonstrata est, et inquinamenta, quae ab hac, nisi non aut vix inficendo, et per fallacem calorem decipiendo, differre declarata sunt, vel nihil agere, vel cum communi nostrarum asthenicarum opere, tantum concurrere, similiterque debilitando nocere, atque hoc ipsum, cum eorum vis ad communium nostrarum vim confertur, perquam imbecille praestare, concludendum.

Ut contagio et inquinamenta similiter, ac reliquae noxae debilitatrices, sed imbecillius, et sine iis non omnino, agunt, et plenus, ex conjuncto eorum cum reliquarum nostrarum opere, alias oriens effectus, absque eorum interventu, saepe incidit, eoque ad diathesin asthenicam, ad morbi modum auctam, pro rata parte, i. e. invalide, creandam, pertinent; ita ad eam quoque, quae intra opportunitatem subsistit faciendam, etiam valeant necne, anquirendum adhuc videtur. Ut res vera consideretur, eaque stet, saepe diu materia
aliena,

aliena, impuneque, corpori admoventur; estque, contra, ubi, simul ac admoventur, erumpit protinus morbus. Illius exemplum est, valetudinis inter saevientem pestem aut typhum integritas, ubi vix fieri potest, ut multis, qui morbum tamen fugiunt, materia non incubuerit. Hoc pestis Massiliensis et typhi in curia Old Bailly dicta, repentinus adventus illustrat. Quae res ut quacunque modo constituatur, cum leviter plerumque materia aliena agens, cum potentioribus conjuncta noxis, ad morbum excitandum pertineat; ita eandem, quoties adest, quoties corpori admoventur, ante morbi adventum leniter quoque, et non, nisi adjuncta quam aliae noxae ferunt, debilitate, nocere, sed sine ea totam opportunitatem fieri posse, et saepe fieri, judicandum.

Postremo, sicut ea ejusdem materiae, five plus, five minus, five minime, contagiosae, vis lenior et invalidior plerumque est; quandoque tamen multo plus vigere dicitur. Cujus rei primus pestis Massiliensis, et typhi in curia relata Londinensi, impetus, luculentum testimonium est. Cumque, in utroque hoc et quibusdam aliis exemplis, materia subtilis in alia crassiore, ut veste, ut mercium onere compacto, jam ante delituisse, inde ei fermentatio, ejus vim auctura, contingere, et ex hac, quam e laborantium morbo corporibus, oriens morbus pejor evadere, judicatur. Quod judicium, licet alias solidum esse possit, hoc tamen, quod nulla opportunitatis ratio habita est, haud paulo infirmatur. Quis enim Massiliensium, morbi primum vim expertorum, habitus fuerit, debilis, an alius, tace-

tacetur ; neque, ii, quos in curia relata typhus excepit, opportuni, necne, in morbum inciderint, ullo modo animadvertitur. Qua in re, ut saepe alias, opportunitatis oblivio, neglectus, ad res in nostra arte detorquendas, prorsus confundendas, verum perturbandum, haud leviter pertinuit. Quod ut paucis illustretur : Labor, maxime sub aestu, magis immodicus, magis etiam, ubi insuper accedit, ut victu viribus non provisum sit, debilitantissima noxa est, usque adeo, ut morti subito, quod nemini non notum est, par sit inferendae. Quid aliud est subitus vitae defectus, *coup du soleil* Gallice dictus ? Et quo in calido, minusve perflato, loco multitudinis conclusio, nisi eodem spectat ? An haec quoque non potentissima debilitatis et saepe repentinae necis, omnibus nota, origo ? Quam rem cum ita se habere constet, et contagionis vim in longe maximo datorum exemplorum numero, ita, ut fusius jam dictum est, lenem esse, clarissime demonstratum sit, atque inter medicos etiam convenerit ; non igitur tanto rerum ponderi incerta de peste Massiliensi et typho Londinensi fides, suspicione verisimili infirmata, opponenda ; nec contagionis vim, adeo plerumque imbecillam, tantopere quandoque, quasi contra suam naturam, valere, protinus credendum. E contrario, rerum compertarum omnium, omnis rationis similitudinis, evidentia standum, et leniter morbum excitare, leniter ad eum viam facere, contagionem, aut, si quando ut paulo plus valeat fieri potest, id eodem cum solitis aliis noxis opere omne valere, nec unquam
diverse

diverse ab iis agere, diversum noxae, quae sola hactenus invaluit opinio, genus esse, concludendum.

V E N E N A.

Ut, ad id diatheseos asthenicae, in quo opportunitas ad asthenici morbi formas posita est, faciendum, venena vix valere suspecta sunt, tam, quia parum respici solita est opportunitas, quam, quia venenorum obscura alias, ante evidentem effectum obscurior, natura visa est; ita justae astheniae formae non desunt, ad quas excitandas, inter alias noxas, illa valere dicuntur. Earundem alia stimulare, alia sedare, vulgo perhibentur. Quibus ut, cum omnibus, animalia viva adficiantibus, potestatibus communis stimulandi proprietas inesse tam potest, quam credenda est, ita aliis eorum, contra omnium rerum naturam *, sedandi facultatem existere, non protinus aut temere concludendum. Quae quaestio, utut operae pretium judicari posset, tamen, quo minus hic agitetur, altera, scilicet morbos idiopathicos omnino, venena, necne faciant, prohibere, saltem ei praeposenda esse, videtur. Ad quam, quantum fieri possit, constituendam, cum nullae potestates idiopathicos morbos, nisi aut nimis, aut parum, stimulando, creent, et eae venenis, si excipienda sint, exceptis, aut interea sub iudice relictis, ab iis quae

* El. Med. Brun. xi. xvii.

quae secundissimam valetudinem faciunt, neque genere, neque operis natura, differant, quod liquidissima demonstratum est; ex ea igitur re, quam solidissima veri vis sustentat, venena aut non idiopathicos morbos, quos sola superans aut deficiens incitatio continet, creare; aut, si creent, solitarum noxarum more, nimis, aut parum, stimulando, et nullo alio operis genere, id efficere, colligendum. Ut venena igitur morbos idiopathicos, i. e. toti corpori communes, et a noxis, in id totum agentibus, quales vitam et valetudinem quotidie continentes potestates sunt, oriundos, facere, vel maxime concedatur, quoniam sic quoque effectus eorum idem, qui solitarum noxarum est, ut causa eadem quoque sit, i. e. eodem opere venena agant, necesse est. Verum ea nostra est venenorum ignorantia, ut hoc minime constitutum sit. Epilepsia, paralytis, apoplexia, et similes adfectus, inter alias, quae commemorantur, noxas venenis quoque nasci praedicantur. Sed, quia mortem inferentia symptomata, cujusmodi ultima venenorum esse solent, saepe inter se, quantumvis diversa causa sit, similia, eo decipere periclitentur; nec ulla ejus rei historia paulo certior, unde verum discernere liceat, contexta sit; inde nihil de vera illorum adfectuum, qui venenorum operi imputantur, causa certi statui potest, aliudve, quam, quod modo propositum est, colligi, scilicet, si quis idiopathicus adfectus a venenis unquam inferatur, horum opus idem, ac solitarum noxarum, esse, et supra traditam doctrinam valere. Quantum alias partium fabricam eadem
venena

venena delent, is adfectus, prorsus localis, ab hoc loco alienus est. Sedent an non deinceps considerabitur.

A E R.

Aërem spiritui necessarium esse, omnibus innotuit. Quem alia ratione ad vitam et salutem conferre, nemo, quantum novi, vel minime suspicatus est. Quod tamen ejus operum esse videtur. Ita, remota aëris temperie, vel certa data; quo purior sit, aut cum rebus alienis minus mixtus, dempta spiritus ratione, hoc plus minusve stimulare, rationi consentaneum, a rebus haud abhorret. Quod, quo clarius percipias, finge te aliquod opus chemicum, carbonis igne in loco parum perflato, administrare. Quid fiat respice: Primum languidus sis, dein languidior: Mens primum suo officio fungendo inepta, paulatim debilior, confusa demum, evadit: Sensus motusque eodem debilitatis tenore ex minima hac ad maximam feruntur. Scis causam, periculum novisti. Neque tamen tui movendi facultas ulla datur. Interque totum hoc opus, ut spiritus, inter alias actiones, ita non magis, quam ut una earum, tentatur. Quae totius hujus turbae causa? Sedans noxae alicujus potestas? Unde id novisti? Si omnes potestates, in corpora nostra agere consuetae, stimulare sunt firmatae, quo modo hujus

hujus noxae contraria fit natura *? Intrans antrum caninum canis cito expirat. Quid tum? Aër malus, et spiritui inidoneus, salutari, cujus instrumento recipitur, excluso, suffocat. Quod nihil aliud ab eo agi, nisi quod aqua agit, nullam in pulmones propriam actionem, indicat. Nullum sedans opus hic adparet. Noxius aër, ut chemici norunt, lentus cavum omne, quo forte sit receptus, replet, omnem alium, sive humorem, sive vaporem, eoque communem spiritus materiam, prorsus aditu prohibet. Nota igitur haec, multumque jactata, res neutiquam ad sedantem hujusmodi materiae naturam firmandam adfert, solamque, ut videtur, explanationem traditam recipit. Sola, quae controversiae quicquam recipere potest, ea est, cujus post opus omnes corporis et animi actiones imminuuntur, aut extinguuntur. De qua tamen, si frigus, quod nihil aliud, quam calor minor, est ad easdem actiones, dummodo satis intensum sit, imminuendas aut delendas, aequè pertinet, quod ejus opus nequaquam stimulo destituitur †; si in plerisque rebus maxima omnium contagionum quam pestis sequitur, sine consuetis noxis debilitantibus, aut nihil valet, aut cum harum opere suum tantum confert, solamque debilitatem, nec ullum cujusquam momenti diversum opus, efficit, eoque pro debilitante potestate, i. e. non
fatis

* Hoc illustri phylosopho, et in chemia etiam inventori, Josepho Black, revera accidit.

† Elem. vii. viii. ad xxix.

fatis stimulante, jure habetur; quid est, quod impura materia, quae ullo in casu morbos idiopathicos facere fingi possit, non ejusmodi prorsus esse judicetur, et non sedare, sed debilitare, id est, non satis ad corporis usus, stimulare, concludatur. Si omnia alia, quae animantium corpora movent, aut nimis, aut parum, aut juxta stimulando, agere comperta sunt *, cur una haec materia, sive venenosam, seu quocunque nomine nuncupas, praesertim eam, quae totum corpus adficere existimetur, diversae naturae esse, et, contrario omnibus aliis rebus opere, nocere, credatur? Non credenda est. Et, si, quod in hoc casu conceditur, quodque tradita historia supra confirmat, actiones imminuit, id debilitando, id est, non satis incitationem sustentando, minime sedando, praestare, concludenda. Sed subito saepe jugulat. Nonne sanguinis detractio et frigus, quae non satis stimulando agunt, aequè subito jugulant? Et nonne omnium potestatum communium opus eodem plus minusve pertinet.

Ut impurus, quavis materia vaporeve, aër non, ob res et rationes relatas, sedare, sed parum stimulando, debilitare, judicandus; ita, quo modo id efficiat, paucis dicendum.

Materia impura, intus recepta, cum stimulis, evidenter vitam sustentantibus, conjuncta, summam quandam stimulantis operis minorem, quam quae justo illi effectui sufficiat, hoc modo praestare potest. Frigoris opere res illustretur. Merso aqua frigida ali-

F

†

c i

* El. Med. Brun. xxvii.

cui omnes alii stimuli iidem, qui ante, subsunt. Eadem sanguinis copia vasa distendit; eadem res, quae animi adfectus creant, quicquid ad cogitandum vigoris cerebri fuerit, id omne, permanent. Nihil in rebus ventriculo contentis mutatur. Nihil denique, praeter imminutam temperiem, novi accidit. Quo igitur hoc evadit? Quis frigentis status est? Responsum in promptu est. Cum magnam stimuli, vitae et saluti necessarii, summam partem, in omnibus animantibus, calor faciat, ita is multum imminutus summam illam pro ratione imminuit. Unde haec, vitae paulo diutius sustentandae, impar evadit. Cui simili ratione, alimenti, chyli, sanguinis, et reliquorum humorum puritas quaedam ad vitam et salutem requiritur. Quae imminuta, stimuli summam, imminuat necesse est. Sit ante frigus admotum stimuli summa, ut xx. eaque saluti necessaria ponatur. In frigore eadem tantum, ut x. Quod accidit, vide. Summae salutiferae dimidium sublatum. Debilitatur igitur homo, et debilitate ad mortem ruit. Hac imagine, veneni, ut stimulantis quidem, sed perquam invalide, sic reliquorum stimulatorum summam multum imminuentis, idque usque adeo, ut mortem inferat, natura concipi potest.

Ubi vero materia, quae pro venenosa habeatur, extrinsecus corpori una cum aëre admovetur; ea puritatem aëris imminuendo, ut hic minus justo stimulet, et summam stimuli, ab eo praebiti, imminuat, efficere

efficere potest. Quod quidem multa facere, quae nemo pro venenosis habuit, ipsum vulgus, toties de puriore aut minus puro aëre loquens, videt. Quae rationis similitudo, ad ea quae venenosa ducuntur, recte transferenda videtur; eoque rectius, quod omnes aliae, quae animantium corpora adficiunt, potestates, stimulando agere, demonstratae sunt. Quo minus eo opere, quae confuso et incerto nomine venena dicta sunt, excipienda, et haec, quasi alteram rerum partem, alteri repugnantem, habenda esse, iudices.

Postremo, ut hanc noxarum, diathesin asthenicam facientium, doctrinam ad finem perducam; quoniam iis adfectus idiopathici, incitatione tantum imminuta, nascuntur, nec ullus praeter debilitatem status morbosum creat; id quod exploratum illorum opus nocens, exploratum auxiliorum juvans, declarat: Ita tam contagiones, quam venena, dummodo idiopathicos effectus creent, eundem effectum trahere intelligenda sunt, eadem quoque ratione agere, et minime sedare.

Ex harum omnium potestatum raro separato, semper fere conjuncto, opere diathesis asthenica, sive in opportunitate subsistens, sive ad morbosum status modum affurgens, nec ab ulla corpori insita vi, subnascitur*.

Ad eandem creandam, non materia aliena morbifica, vulgo quae dicitur, ut supra hic submonitam, et alias
ostentum

* Hanc sententiam cum cxlviij. El. med. confer. Vid. etiam praelectiones ejusdem de hac re viri.

ostentum est *, non plethora †, non humorum tenuitas, aut quivis alius status ‡, non ex frigore constriction §, non noxa quaevis ita agens, ut a mentis sapientia opus ejus corrigatur ||, non spasmus, qui febrium causa nuper credi coëpit ¶, non irritatio **, non mobilitas ††, pertinent. Contra, omnes noxae, fusius jam memoratae, incitationem imminuendo, idque plus minusve faciendo, varias astheniae formas pariunt.

Mobilitas ea fibrarum muscularium conditio esse dicitur, qua decrecente, ad motum proclivitas crescat. Ejusque, in tremore, talique motus enormitate, qualis in cholera canalem intestinalem, in hysteria et similibus astheniae formis, motus voluntarii instrumenta exercet, exempla commonstrantur.

Quae conditio ab animo vana fingente est, a rerum abhorrens natura. Imminuta enim causa, facilius effectum suboriri, sensui communi, omnique philosophiae sanae principio, repugnat ††. Cumque talis fibrarum motricium tumultus causa, liquor nervosus, in
fibras

* El. Med. c. ci. cviii. p. 9. et 130.

† Ibid. cclxxvii. Item El. Med. cxciii. ad ccciv. Vide et supra de plethora dicta.

‡ Ibid. cv. cvi. cvii. cviii.

§ Ibid. civ. cxxxiv. cxxxv. clxxx. clxxxi. clxxxii. Respice etiam supra hic de frigoris opere dicta.

|| Ibid. xciv. ad xcix.

¶ Ibid. cix. ad cxxix.

** Ibid. cxxi. ad cxxviii.

†† Ibid. xlviii.

†† Ibid. xlviii.

fibras violentius irruens, ponatur, ea explicatio toto coelo distat a vero. Nam, ut humoris nervosi, quae falsa est, opinio *, pro tempore et argumenti causa, recipiatur; quo modo, in manifesta totius reliqui corporis debilitate, pars quaevis sub contrario statu esse concipi potest? Non ita est. Contra, ut in omni morbo, ubi incitatio augetur, ubique corporis augetur, et nulla parte imminuitur; ita, quibus quibus in morbis imminuitur, in nulla parte non imminuitur, et in neutro casu contrarius cujusvis partis communi status subest †. Quod in adfectibus relatis et similibus ita esse, noxae debilitantes semper praecedentes, aut comitantes, signorum concursus manifestans causam debilitatem, auxilia stimulantia morbosum effectum, non magis reliquo corpore, quam parte laborante, depellentia, satis superque evincunt. Quod igitur pro mobilitate vulgo habetur, id nihil aliud est, quam in totius corporis debilitate non robur, aut aucta quacunque vis, ac ne minor quidem, sed major, quam in caetera quavis pari parte, urgente simul porro debilitante stimulo, debilitas ‡. Medendique consilium est, non auctam potestatis nervosae, quae dicitur, actionem imminuere, quod opii, stimulantissimae potestatis, opus falso creditur; sed toto corpore, eoque in parte laborante, conveniente quoque stimulo adaugere, et stimuli, debiliū fibrarum debi-

* Brun. El. Med. xxxiv.

† Cujus rei explicationem ex El. Med. xl. pete.

‡ Prael. Brun.

debilitatem porro augentis, vim depellere. Infans, quam pubes, aut adultus, ad tremorem, etiam sanus, vicinior est. Idem, ex vermium, ex dentitionis, ex fatigatis validi acidi, ventriculum irritantis, vi, proclivior ad convulsiones, et justam saepe epilepsiam, est. Mulieres, viris facilius, in enormes motus excitantur. Quod ipsum de infirmioribus maribus, cum valentioribus comparatis, dicendum. Convalescentes e febribus, quas maxima continet causa debilitas, tremunt usque, dum ad pristinum paulatim robur restituantur. Tremores omne in debilitate positum insigniunt temperamentum. Quo in casu, corporis status debilitas, excitans noxa metus, aut, in debili habitu, motus. Idem cum convulsionibus febrili statui, infirmissimo qui vitae congruit, familiaria sunt, et quasi domestica, symptomata. Quorum illi sub levissimo quoque motus stimulo, hae ex acredine, aut aliquo irritamento, incidunt. Canalis alimentarii convulsivus, in vomitu, et alvi dejectionibus enormibus, inter se alternantibus, status, formidabilis cholerae, pars est. Hysteriam et epilepsiam, quae insigniunt, convulsiones, a debilitantibus noxis, et voluntatis, qui pro stimulo est, effectu, proficiscuntur. Quibus omnibus motibus, medendi consilium, idem quod paulo ante retulimus, est. In tremoribus pariter et convulsionibus, viribus, stimulatrice curatione, consulendum; in illis metus aut motus fatigans stimulus tollendus; in his, quoties intus incidunt, debilitans stimulus, ubi motus voluntati parentis instrumenta turbant, voluntatis effectus, quantum

quantum fieri poterit, auferendi. Sedandum, ut vulgo medicorum visum est, ideo corpus non est, quod nihil in natura, quod novimus, saltem in idiopathico-
rum adfectuum auxiliis, sedat *. Haec stimulantia omnia sunt. Ad dolorem componendum pertinet quicquid acidum meracius abluat, aut diluendo retundat tegatve. Idem, ex aliis irritamentis, ut vermicibus, ut dentitione, aut acredine quavis, ortus, his ablatiis, aut delinitis, consopiens. In voluntatis culpa, ubi motus offenderit; animus firmandus, et motu, quoties noxae erit, abstinendum. Si opium sedet, an vinum, an potio spirituosissima, quae simili sunt levamini, an alkali volatile, et reliqua fortiter stimulantia, quae diffusabilia recte dici nuper coeperunt, prius, deinceps alentissimus, fluens, firmus, excitansque exercitatio, et similia alia, quae felicem utique curationem peragunt, etiam sedare judicanda? Gravissimus igitur, quo opium sedare, et mobilitas, quam illud componat, subesse, vulgo fingitur, error depellendus; utpote cui stimulatricis curationis omissio, antiphlogisticae omnigenae, in sanguinis detractione, alvi purgatione, inedia, et omni ratione debilitatrice, in morbis ex pura debilitate pendentibus, usus, tribuenda sint. Sane in errorum capitalium, qui medicinam pessumdedere, caterva, haud levissima noxae origo mobilitatis opinio fuit, estque nunc quoque vel maxime.

Sive

* Vid. supra de hac re proposita Elem. Brun. xi. xvii.

Sive directa, sive indirecta, debilitas praecessit, in asthenia sensus omnes plus minusve hebetantur, motus, voluntati pariter, et non, obtemperantes, imbecilliores, enormes, aut, si quando, adaucti videantur, quatenus tamen actiones sunt, imminuti, comperiuntur. Cor et arterias languere, pulsus exiles, debiles, et debiles; extrema in summo corpore vascula laborare, siccitas, et, in majore causae vi, crassissimi humoris sine impetu undique profluvium, demonstrant; secretiones interiores deficere, feminis, lactis, inopia, deficientes relaxari, bilis, et hic quoque crassissimarum excretionum diluvium, argumento sunt; instrumenta digerentia labare, ubi nullum desiderium, fastidium, digestio male peracta, et manifesta sanguinis inopia, testantur. Imminutam circa cerebrum incitationem manifesta, in omni diatheseos asthenicae parte, mentis imbecillitas, et animi, in adfectus sensusque concitando, languor*. evincunt. Uno verbo, asthenia est, sensus, motus, mentis et animi actiones, imminuta. Ut hic status perpetuo subest, ita aliquas, magis aliis, actiones laborare, neutiquam insolitum†. Pura quandoque asthenia, ubi nihil, praeter imminutarum virium signa, subest, adparet. Sed longe frequentius debilitatis vis, in unam aliquam, aut exiguam magis corporis partem, incumbit, eumque concitat tumultum, quem medicorum vulgus non pro debilitate, sed auctam vim, et non toto

* Hoc confer. cum clii. El. Med.

† El. Med. xxvi. ad xciv.

toto corpore diffusam, sed parte contentam, crediderit. Quo gravior error nullus esse potuit; utpote, quo factum sit, ut debilitatis morbi, longe frequentissimi, et genus humanum maxime afflictales, ad nimium robur et partis adfectionem, relati sint. Quamduplex quidem erroris origo maximam inter miseros mortales stragem concitavit. In dysenteria intestina, prae caeteris locis, in cholera totus canalis alimentarius, magis laborant. Sed, in reliquis quoque actionibus, annon cernenda erat debilitas? Nonne noxae praecedentes latius egisse, et non, parte magis perturbata contentum opus, edidisse, demonstrari possunt? Ad unum fere in hac remedium, nempe opium, ad quod m fere in illa, scilicet variam alvi purgationem, decurrere solitum; quae in utraque intestina sola movere, tanquam in reliquo corpore nihil foret movendum, opium vero in cholera sedare, existimabantur. Sed opium valedissime stimulare demonstratum *. Unde, reliqua quoque stimulantia eodem conferre, perspicuum erat. Ad quam utique, felicissimam usu compertam, curationem opii, sedando agentis, opinio minime ducere poterat, sed longissime vero abstrahere, ad contrariam recta ducebat. Quod de his duobus morbis dictum, idem de omnibus asthenicis dicendum.

* Vide Stuart de Spas. Disputat. hic Anno 1779.

Siquis, praesertim juvenis, a trito tramite recedit, ejus rei aliqua causa reddenda est, eoque magis, si ejusmodi est, quae artis principiorum seu fundamentorum graviter intersit. Æquum igitur erit, me doctrinam hanc non ante recipisse, quam felicem ejus usum in gravissimis morbis iterum iterumque videram, et hunc recta a principiis propositis, fluere, jamque ad scientiam medicinam reductam esse, perspexeram, memorasse. Cujus rei fidem ingeniosissimi viri logicae, in Academia Edinenſi Professoris, praelectiones egregiae, et nova prorsus ratione conditae, haud mediocriter confirmarunt. Quae mihi novam, de qua agitur, doctrinam, non falsis rationibus, et somniis Aristotelianis, non organo, niti; sed a concordibus inter se principiis, vigili observatione, rebus certis, exploratis, et ab omnibus concessis, novoque organo, pendere, docuerunt. Quantae igitur hanc et repertorem aestimem, ut cuique perspicuum erit; sic jure facturum videor, si illas, tanquam viam ad verum et scientiae omnigenae cognitionem, tam aliis quam medicinae cultoribus, quibus, nimis eas neglectui esse dolens animadverti, et auctorem gravem, commendavero.

F I N I S.